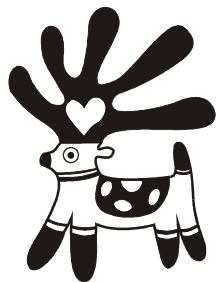

NUMER 1 (45)
MARZEC
2016

Muzeum Kultury Ludowej
Towarzystwo "Ojcowizna"

POD JELONKIEM

WYDANIE A

WĘGORZEWO

ROK XVI

Święto Wiosny AD 2016

Już od blisko czterdziestu lat węgorzewska sobota przed Niedzielą Palmową „zarezerwowana” jest dla Święta Wiosny. Tą imprezą folklorystyczną staramy się „przywołać” prawdziwą wiosenną aurę z pierwiosnkami, sasankami, żurawiami i bocianami, jednocześnie oczekując Zmartwychwstania Pańskiego. Zapraszamy na kiermasz, warsztaty pisankarskie, wystawę wielkanocną, rozstrzygnięcie konkursu na gaik i marzanke. Każdy z pewnością znajdzie tu coś dla siebie.

Kultura ludowa może być też doskonałą zabawą! Zajęcia warsztatowe z Jadwigą Trochimowicz (projekt „Gdy się zbliża Wielka Noc”). Fot. Katarzyna Dzurko-Piasecka

Nagrody przyznawane podczas „Święta Wiosny 2016” ufundowało Muzeum Kultury Ludowej.

Lista obecności

Udział w XXXIX węgorskim „Święcie Wiosny” zapowiedzieli:

- **Bałdyga Anna** (Mazuchówka), pisanki, palmy, tkaniny
- **Barszcz Urszula** (Węgorzewo), palmy
- **Bojarska Celina** (Orło), wypieki świąteczne
- **Deręcz Teresa** (Stankuny), chleby, sery
- **Filipska Lidia** (Węgorzewo), koronki szydełkowe
- **Goik Lucyna** (Łysogóra), pieczywo
- **Herbaczeńska Katarzyna** (Węgorzewo), wypieki świąteczne
- **Kolenkiewicz Jadwiga** (Węgorzewo), pisanki, malarstwo na desce
- **Lachowicz Grażyna „Ogniem malowana”** (Giżycko), wyroby ceramiczne
- **Laskowska Elżbieta** (Orneta), wyroby z karmelu
- **Leśniewska Bożena** (Dąbrówka Mała), pisanki, palmy
- **Madej Tadeusz** (Jakubowo), wyroby plecionkarskie
- **Meller Katarzyna** (Kozuchy Wielkie), ozdoby świąteczne
- **Muzeum Kultury Ludowej** (Węgorzewo), wyroby ceramiczne, tkaniny, publikacje regionalne
- **Nalbach Barbara** (Węzówka), koronki szydełkowe
- **Pirogowicz Jadwiga** (Węgorzewo), palmy
- **Racis Czesław** (Jasionowo), sery
- **Roch Helena** (Węgorzewo), pisanki, palmy
- **Stowarzyszenie „Żytkiejmska Struga”** (Żytkiejmy), stroiki, wyroby rękodzielnicze
- **Sułowski Andrzej** (Węgorzewo), rzeźby
- **Szczęśna Urszula** (Węgorzewo), koronki szydełkowe
- **Szostak Janina** (Węgorzewo), hafty, koronki szydełkowe
- **Śmierzyńska Lucyna** (Pochwałki), koronki szydełkowe
- **Warsztaty Terapii Zajęciowej** (Kętrzyn), wyroby rękodzielnicze
- **Warsztaty Terapii Zajęciowej** (Olszewo Węgorskie), palmy, kartki i ozdoby świąteczne
- **Wierbiłowicz Robert** (Kal), sery

- **Wołowska Krystyna** (Kętrzyn), ozdoby świąteczne
- **Wysocka Krystyna** (Brzozówka), pisanki
- **Zakład Aktywności Zawodowej** (Giżycko), wyroby ceramiczne i rękodzielnicze

Na podstawie nadesłanych ankiet zestawiała Beata Gruszka

Gdy się zbliża Wielka Noc

Integralną częścią tegorocznego „Święta Wiosny” jest otwarcie powarsztatowej wystawy „Gdy się zbliża Wielka Noc”. Taki też był tytuł warsztatów rękodzielniczych, które trwały w naszym Muzeum od 7 do 11 marca.

Głównym celem tego projektu było ułatwienie dostępu do kultury dzieciom z węgorskich szkół podstawowych z klas IV–VI. Z naszej oferty skorzystało 296 dzieci. W trakcie realizacji projektu odbyły się:

1. Warsztaty plastyki obrzędowej z zakresu pisanek, którymi pokierowała Janina Trochimowicz, twórczyni ludowa z Lipska nad Biebrzą. Mistrzyni zapoznała swoich uczniów ze sposobami zdobienia pisanek metodą batiku szpilkowego oraz metodami ich barwienia. Uczestnicy poznali również tradycję i historię pisanek w Lipsku.

2. Warsztaty plastyki obrzędowej z zakresu palmiarstwa. Poprowadziła je Anastazja Sidor, etnograf z Puńska. Zajęcia zostały poprzedzone omówieniem sposobów wykonywania palm oraz pokazem materiałów, z których je wykonywano. Dzieci zaznały się z różnymi rodzajami kompozycji palm i same decydowały o wyborze konkretnego wzoru.

3. Wykłady „Gdy się zbliża Wielka Noc”, połączone były z prezentacją multimedialną na temat zwyczajów i wierzeń towarzyszących obchodom świąt Wielkiej Nocy w polskiej tradycji ludowej. Przeprowadziła je Roksana Butrym, etnograf z Muzeum Kultury Ludowej. Dzieci dowiedziały się między innymi: dlaczego święcimy palmy? Skąd wziął się zwyczaj zdobienia jaj i kogo obdarowujemy pisanekami czy kraszankami? Czego można było spodziewać się w półpoście? Kim były pucheroki? Czy podczas świąt przewidziany był czas na zabawy? Czy śmigus-dyngus i chodzenie po Alleluji to współcześnie elementy tradycji czy też zwyczajnej zabawy? Uczestnicy mieli także okazję tacać jajka czy wziąć udział w wybitkach.

Zajęcia warsztatowe wsparły także pracownice Muzeum: Aleksandra Doda, Katarzyna Dzurko-Piasecka, Beata Gruszka, Magdalena Jabłońska, Alina Podbereźna i Małgorzata Stępnia.

Na wystawie podsumowującej projekt zostały zaprezentowane 492 pisanek i 44 palmy. Ekspozycja potrwa do 5 maja 2016 r., a później prace zostaną zwrócone autorom.

Beata Gruszka

MUZEUM KULTURY LUDOWEJ
W WĘGORZEWIE

**MOJA HISTORIA
MOJE MUZEUM**

Dołącz do akcji „DAR DLA MUZEUM”

Celem tej akcji jest gromadzenie obiektów i pamiątek związanych z życiem codziennym dawnych i obecnych mieszkańców regionu. Interesują nas przedmioty, które wyszły z codziennego użytku.

Muzeum Kultury Ludowej
ul. Portowa 1, 11-600 Węgorzewo
tel. 87 427 3242
mkl.historia@wp.pl

PRZYJDŹ
ZADZWOŃ
ZOSTAŃ
DARCYŃCĄ

„Jedzie Jezus jedzie, weźmie żur i śledzie...”

Wielkanoc, Zmartwychwstanie Pańskie, Pascha – najstarsze i najważniejsze święto chrześcijańskie – zbliża się do nas wielkimi krokami. Według tradycji liturgicznej, powinno ono być poprzedzone okresem specjalnego przygotowania, zarówno ducha, jak i ciała. W swoim wymiarze praktycznym, ten odmienny, sakralny czas, zwany Wielkim Postem, oznacza dla wiernych zmianę codziennych zachowań, rezygnację z wielu przyjemnych aktywności, odwrócenie myśli od życia doczesnego i zwrócenie jej ku duszy, Bogu, niebu. Dawniej w chatach wiejskich i majątkach dworskich, na okres 40 dni wyrzekano się praktycznie całkowicie życia towarzyskiego pod postacią wspólnego muzykowania oraz zabaw tanecznych, zwanych powszechnie *muzyką*. Skrzypce, basy i bębny odkładano do schowków, dla pewności zamykanych na klucz, a pieśni obyczajowe i miłosne cichły na rzecz wielkopostnych, nierzadko kilkudziesięciowrotkowych tekstów modlitewnych, traktujących o męce Chrystusa.

Porzucenie myśli o tym, co cielesne, manifestowano również poprzez zmianę codziennej diety. Już w dniu Środy Popielcowej, a w tradycji wschodniej Czystego Poniedziałku, rozpoczynającego okres tak zwanego *suszenia* (dawna nazwa postu żywieniowego), gospodynie szorowały patelnie i garnki popiołem, aby nie pozostał w nich ślad tłuszczu zwierzęcego. Następnie patelnie wynoszono na strych, by zapamiętać o nich aż do Wielkiego Tygodnia. Wraz ze wspomnianymi naczyniami kuchennymi, ze stołów zniknęły wszelkie produkty odzwierzęce, a więc nie tylko mięso, ale również nabiał – jaja, mleko i jego przetwory, a także miód pszczeli i wszelkie cukry. Jadano przede wszystkim ziemniaki, oszczędnie okraszone olejem lnianym lub konopnym, chleb z grubej mąki, postne placki i kluski, świeżą lub suszoną rzepę, pieczoną lub gotowaną na gęsto, a także brukiew lub pasternak, podawane bez żadnej omasty. Często jadano również zupy kapuściane, ze słodkiej i kwaszonej kapusty, a także z samego kwasu kapuścianego zaprawionego mąką.

Nieodłącznym elementem postnego jadłospisu był żur, który gospodynie przygotowywały z mąki żytniej. Główny składnik, wraz z pokrojonym czosnkiem i skórką razowego chleba, zalewano wodą i odstawiano w ciepłe miejsce (okolice pieca lub paleniska) na 4–5 dni, pamiętając, aby w połowie tego czasu usunąć z mieszaniny chlebową skórkę. Gotowy zakwas powinien osiągnąć konsystencję gęstej śmietany i rozpoznawalny, kwaskowaty smak. Po ukiszeniu żuru, zawsze pozostawiano niewielką jego ilość, która zastępowała skórkę chleba w kolejnych porcjach zacynu. Aby uzyskać postną zupę, do porcji żuru (kwarty) dodawano wodę, kilka cebul, parę ząbków czosnku,

pieprz i majeranek. Z czasem, kiedy zwyczaję postne nieco zelżały, wodę zastąpiły mleko lub śmietana.

Na Pomorzu, a także Mazurach i Warmii, niedziele przypadające w Wielkim Poście zarezerwowane były dla gotowanych, smażonych lub pieczonych ryb. W majątkach ziemskich Wileńszczyzny, rybę jadano nawet w Wielki Piątek. W *Kucharce litewskiej*, poradniku kulinarnym Wincenty Zawadzkiej z przełomu XIX i XX wieku, znajdujemy propozycję wielkopiątkowej *zupy postnej kwaśnej ze stynki*. Autorka zaleca, aby dwa funty tej drobnej ryby odławianej w okresie zimowym, wrzucić do gotującego się, odcedzonego wywaru z włoszczyzny przyrządzonego na burakach i podawać, kiedy stynka zmięknie. Z kolei w wielu mazurskich domach podawano tego dnia tzw. *ślepego śledzia* – ziemniaki wraz z wodą, w której je gotowano, z olejem i cebulą. Jak widać, ryba pojawia się tu jedynie w nazwie.

Warto wspomnieć, iż dawniej, w stanach wyższych, w poście dozwolone było spożywanie mięsa bobrowego. Uważano, iż zwierzęta te, jako posiadające błony pławne pomiędzy palcami, a także potrafiące pozostać pod wodą przez długi czas (w praktyce do 15 minut), mogą być zaliczone do świata ryb.

Obrazowym momentem rozpoczęcia postu było również wtaczanie w *kusy wtorek* (poprzedzający Środę Popielcową) do izby lub karczmy beczek ze śledziami i wieszanie „znaku informacyjnego” pod postacią rybiego szkieletu w widocznym miejscu. Wraz z garnkiem żuru, pokarm ten stanowił symbol Wielkiego Postu. Podobnie, jak witano go na *suchych* stołach, tak też urządzano mu pożegnanie. W wielkosobotni poranek odbywał się *pogrzeb żuru i śledzia*, mający stanowić zemstę na uprzykrzonym postnym jadł. Wynoszeniu z domostw oraz zakopywaniu na obrzeżach wsi szkieletów rybich i garnków z zupą towarzyszyły humorystyczne okrzyki i przyśpiewki, jak na przykład „Jedzie Jezus jedzie, weźmie żur i śledzie. Kiełbasę zostawi i pobłogosławi”.

Należy pamiętać, iż Wielki Post przypada w czasie przednówku. Dawniej, gdy gospodarstwa były w dużym stopniu samowystarczalne, był to okres, kiedy stodoły i komory zaczynały pustoszeć, a tym samym należało oszczędniej gospodarować zapasami żywności oraz gromadzić jaja, sery i masło na czas wielkanocnego świętowania. Nietrudno wyobrazić sobie, jak radosnym musiało być ono, po czterdziestu dniach odmawiania sobie wszelkich przyjemności...

Roksana Butrym

Wykorzystano: J. Kitowicz, *Opis obyczajów za panowania Augusta III*, Wrocław 1970; B. Ogrodowska, *Tradycje polskiego stołu*, Warszawa 2010, 2012; A. Zadrożyńska, *Powtarzać czas początku, Część I, O świętowaniu dorocznych świąt w Polsce*, Warszawa 1985; W. Zawadzka, *Kucharka litewska*, Wilno 1913 oraz dokumentacja Działu Etnograficznego Muzeum Kultury Ludowej w Węgorzewie – projekt „Mazury na ludowo”.

Warto być, warto zobaczyć

- **19 marca-maj** – *Gdy się zbliża Wielka Noc* – wystawa powarsztatowa pisanek i palm.
- **marzec-maj** – wystawa fotografii Doroty Nowosad i malarstwa Bernarda Nowosada.
- **marzec-sierpień** – wystawa fotografii Andrzeja Waszczuka.
- **marzec-kwiecień** – *Więcki – ocalić od zapomnienia* – wystawa Stowarzyszenia Inicjatyw Lokalnych „Więcki Razem”.
- **20 marca, godz. 19.00** – XIX Misterium Męki Pańskiej w Budzewie.
- **kwiecień** – 445. Urodziny Miasta – cykl spotkań zatyłowanych *Ulice Węgorzewa*, prowadzi Jerzy Łapo.
- **maj-sierpień** – wystawa malarstwa Jerzego Józefa Tyszko i modeli statków Andrzeja Sadocha.
- **maj-sierpień** – wystawa malarstwa Elżbiety Owczarek.
- **14/15 maja** – Noc Muzeów, m.in. nocne zwiedzanie, ognisko, zabawa terenowa.
- **28 maja** – XV Dni Kultury Polskiej w Obwodzie Kaliningradzkim.
- **17 czerwca** – jubileusz 25-lecia Muzeum Kultury Ludowej, m.in. otwarcie okolicznościowej wystawy.
- **2 lipca** – XI Regionalny Festiwal Kultury Łowieckiej, m.in. zawody strzeleckie, koncerty muzyki myśliwskiej, konkursy kulinarne.
- **sierpień** – wystawa jubileuszowa zespołu śpiewaczego „Orzyszanki”.
- **6-7 sierpnia** – XXXIX Międzynarodowy Jarmark Folkloru.

Nr 45 „Pod Jelonkiem” do życia powołali: Roksana Butrym, Katarzyna Dzurko-Piasecka, Beata Gruszka, Krystyna Jarosz, Jerzy Łapo.

Muzeum Kultury Ludowej w Węgorzewie
oraz
Towarzystwo „OJCOWIZNA”

Ogłaszają XVIII edycję
konkursu

„LOSY NASZE...”

Węgorzewo 2015 / 2016

Zapraszamy do Internetu:

- Strona firmowa:
<http://www.muzeum-wegorzewo.pl/> [tutaj też archiwalne numery „Pod Jelonkiem”]
- Facebook:
<https://www.facebook.com/MuzeumKulturyLudowejWegorzewie/>
- Youtube:
<https://www.youtube.com/user/mklwegorzewo>